

UDK 796.012.1

Primljeno: 29. 03. 2020.

Izvorni naučni rad

Original scientific paper

**Dževad Džibrić, Amela Smajlović, Amer Hodžić, Tarik Ljubović,
Dragiša Jovanović, Erko Solaković**

ANALIZA RAZLIKA U SPORTSKO-TAKMIČARSKOJ ORIJENTACIJI IZMEĐU UČENIKA SPORTISTA I NESPORTISTA

Bavljenje sportom predstavlja veoma bitan faktor u formiranju ličnosti. Uspješnost u sportu je često uslovljena pozitivnim ishodom, odnosno pobjeđivanjem u takmičenjima, ali i kompetitivnošću kao glavnom sportskom takmičarskom orijentacijom koja razlikuje sportiste i nesportiste. Ovo istraživanje provedeno je sa ciljem utvrđivanja razlika u sportsko-takmičarskoj orijentaciji kod učenika mlađeg školskog uzrasta sportista i nesportista. Istraživanje je provedeno u sedam tuzlanskih osnovnih škola. Populacija iz koje je uzorak od 512 ispitanika odabran, definisana je kao populacija učenika četvrtih i petih razreda, oba spola, starih 9,4 godina. Iz tako definisane populacije formirana su dva subuzorka. Subuzorak od 328 ispitanika koji su uključeni u određenu sportsku aktivnost (sportske igre, karate, gimnastika, plivanje, tenis i sl., 2-3 treninga sedmično), grupa - sportisti. Subuzorak od 184 ispitanika koji se uopće ne bave nikakvom sportskom aktivnošću, grupa - nesportisti. Od instrumenata korišten je Upitnik o sportskoj orijentaciji (Sport Orientation Questionnaire, SOQ, Gill i Deeter 1988). Za utvrđivanje razlika u odgovorima na postavljena pitanja između ispitanika sportista i nesportista korišten je neparametrijski Mann-Whitney U test za nezavisne uzorke. Rezultati do kojih smo došli u ovom istraživanju pokazuju da sportisti u odnosu na nesportiste ostvaruju viši nivo na sve tri podskale, drugim riječima da su kompetitivniji, više orijentisani na pobjedu i više orijentisani na cilj. Iz rezultata čestica kod kojih postoje statistički značajne razlike može se vidjeti da se sportisti u odnosu na nesportiste vesele takmičenju ($p = 0.04$) i naporno treniraju da bi bili uspješni ($p =$

0.04), ne vole gubiti ($p = 0.04$), odnosno daju sve od sebe da pobijede ($p = 0.04$), te postavljene ciljeve pokušavaju ostvariti ($p = 0.03$). Ovim smo dobili važnu praktičnu informaciju prije svega za nastavnike razredne nastave, kineziologe, a kasnije i za ostale koji rade u edukaciji i koji bi se trebali orijentirati na poticanje usmjerenosti na zadatak kod svojih učenika kroz primjerene strategije i upute. Takva orijentacija ima važnu ulogu u maksimalnoj angažovanosti učenika za učestvovanje u sportskim aktivnostima koje mu pruža škola, a izvan škole kroz razna takmičenja.

Ključne riječi: škola; niži razredi; takmičenje; anketa

1. UVOD

U cilju što bolje realizacije postavljenih ciljeva globalnog plana i programa te da bi se postigla maksimalna moguća angažovanost učenika u nastavnom procesu tjelesnog i zdravstvenog odgoja, od izuzetnog značaja je posjedovanje određenog fonda znanja o motivacionim obrascima učenika. Ti motivacioni obrasci određuju kakvo će biti ponašanje učenika, samim time i njihovu motivaciju za tjelesnu aktivnost ili pak suprotno – gubitak interesa i uživanja u aktivnosti (Cetinić i Vuk 2007). Uočivši značaj ličnog faktora u takmičarskom procesu, Gill i Deeter su 1988. godine razvili Upitnik o sportskoj orijentaciji (*Sport Orientation Questionnaire*, SOQ, Weinberg i Gould 2003). Prema Gill i Deeteru (1988), SOQ je prvo multidimenzionalno mjerilo individualnih razlika vezanih za postignuće u sportu, konstruirano specifično za sportske situacije. Koristeći SOQ autori su pronašli tri tipa sportsko-takmičarskih orijentacija koje se odnose na individualnu percepciju postignuća u objektivnoj takmičarskoj situaciji. Osnovni tip sportsko-takmičarskih orijentacija predstavlja kompetitivnost koja je definisana kao želja za učešćem i težnja ka uspjehu, ali i takmičarskim izazovima u sportskim situacijama (Gill i Deeter 1988). Kompetitivna osoba jednostavno uživa u takmičenju i aktivno traži takmičarske situacije (Weinberg i Gould 2003). Harris i Houston (2010) kompetitivnost dijele na dva odvojena elementa: uživanje u takmičenju i takmičenje, a osnovna pretpostavka za ovakvu podjelu je činjenica da je kompetitivnost stabilna i trajna osobina, a ne tranzitivno stanje. Druga dva tipa sportsko-takmičarskih orijentacija reflektuju orijentacije na ishode u sportskim situacijama, orijentaciju na pobjedu i orijentaciju na cilj (Gill i Deeter 1988). Prema Weinbergu i Gouldu (2003), orijentacija na pobjedu naglašava komparaciju rezultata takmičara i pobjedu u takmičenju. Takmičarima je važnije pobijediti ostale učesnike, nego poboljšati lične standarde i podići nivo izvedbe. Kod orijentacije na cilj naglasak

je na ličnim standardima izvedbe. Cilj je poboljšanje izvedbe, bez obzira na objektivni ishod takmičenja, dakle bez obzira na pobjedu ili poraz (Weinberg i Gould 2003).

U cijelom nizu istraživanja orijentacija na cilj predstavljena je u dva oblika, i to usmjerenost na zadatak i ego usmjerenost (Duda 1988, 1989a, 1989b; Newton i Duda 1993; White i Duda 1992, 1994; Jagacinski i Duda 2001). Ego usmjerenost uključuje socijalnu komparaciju; sportista vrednuje svoju stručnost poredeći je sa vještinama i kompetencijom svojih vršnjaka, a mjera uspjeha je pobjeda nad protivnikom, zbog čega se ego usmjerenost još naziva i usmjerenost na ishod (Sterling 2009). Kod usmjerenosti na zadatak naglasak je na izvedbi i sticanju vještina, a cilj je postati uspješnim u određenom sportu (Chirban 2010). Sportista sa visokom usmjerenošću na zadatak nije zadovoljan pobjedom ako izvedba nije bila dobra (Sterling 2009). Sportista sa visokom ego usmjerenošću može iskusiti tjeskobu zbog činjenice da ishod nije pod njegovom kontrolom (Shivetts 2006).

Takmičenje samo po sebi ne šteti djeci i njihovom razvoju. Štetan je preveliki naglasak na pobjedu od strane trenera ili roditelja (LeBlanc i Dickson 1996). Ako dijete percipira da njegova kompetencija i "vrijednost" zavise od sposobnosti da pobijedi, može postati obeshrabreno i demotivisano za dalje takmičarske aktivnosti. Kao i kod odraslih učesnika, kod djece je bitnija percepcija takmičarske situacije od objektivnog konteksta, sposobnosti i ishoda. Percepcija uveliko zavisi od stepena razvoja, posebno mentalnog, a od nje pak zavisi stepen motivisanosti za učešće u takmičarskoj aktivnosti. Tako da, govoreći o spremnosti djece za takmičarske situacije u sportu, mora biti spomenuta kognitivna, motorička i motivaciona komponenta spremnosti (Chirban 2010). Kognitivna spremnost odnosi se na razumijevanje kognitivnih zadataka kojima je dijete izloženo na takmičenju. Prema Ostrov i Weinberg (2005), za razumijevanje kognitivnih zadataka takmičenja neophodni su kognitivni kapaciteti poput pamćenja i razumijevanja pravila i strategija te pamćenja i diferenciranja članova pojedinih ekipa. Također potreban je određeni raspon pažnje i brzina procesiranja podataka kako bi djeca mogla mentalno izdvojiti informacije bitne za zadatak od nebitnih, te razumjeti uzročno-posljedične odnose svojih akcija i ishoda (Ostrov i Weinberg 2005).

Osim kognitivne, postoje još motorička i motivaciona komponenta spremnosti (Chirban 2010). U sportu motorička spremnost najčešće se odnosi na razvoj grube motorike poput trčanja i skakanja. Uzimajući u obzir motivacionu komponentu spremnosti, djeca su spremna za takmičenja kada imaju sposobnost socijalne komparacije svojih osobina i vještina sa vještinama vršnjaka i razumijevanjem značenja takmičenja (Ostrov i Weinberg 2005).

Ovo istraživanje provedeno je sa ciljem utvrđivanja razlika u sportsko-takmičarskoj orijentaciji kod učenika mlađeg školskog uzrasta sportista i nesportista.

2. METODA

2.1. Ispitanici

Populacija iz koje je uzorak od 512 ispitanika odabran definisana je kao populacija učenika četvrtog i petog razreda određenih osnovnih škola iz Tuzle ("Miladije", "Kreka", "Mejdan", "Pazar", "Centar", "Slavinovići" i "Solina"), oba spola, uzrasta 9,4 godina. Iz tako definisane populacije formirana su dva subuzorka: subuzorak od 184 ispitanika koji se uopće ne bave nikakvom sportskom aktivnošću (grupa - nesportisti) i Subuzorak od 328 ispitanika koji su uključeni u određenu sportsku aktivnost (grupa - sportisti). Najviše sportista bavi se nogometom (101 - 33,8%). U manjoj mjeri karateom (48 - 14,7%), košarkom (44 - 13,4%), tenisom (28 - 8,5%), gimnastikom (28 - 8,5%), odbojkom (23 - 7,1%), rukometom (22 - 6,7%) itd. Vrijeme provedeno u trenažnom procesu kreće se od tri mjeseca (52 - 15,8%), šest mjeseci (71 - 21,7%), jedne godine (99 - 30,2%) do više od jedne godine (106 - 32,3%). Uglavnom preovladava broj od 2 do 3 treninga sedmično (320 - 97,6%).

2.2. Instrumenti

Od instrumenata korišten je Upitnik o sportskoj orijentaciji (*Sport Orientation Questionnaire*, SOQ, Gill i Deeter 1988), psihometrijski pouzdani instrument konstruisan specifično za situacije u sportu. U ovom istraživanju upitnik je korišten u verziji od 25 čestica. Upitnik se sastoji od tri podskale: *Kompetitivnost* (trinaest čestica), *Orijentacija na pobjedu* (šest čestica) i *Orijentacija na cilj* (šest čestica).

Podskala *kompetitivnost* predstavljena je sljedećim česticama: Ja sam odlučan takmičar (KOMPO1); Ja sam osoba koja se voli takmičiti (KOMPO2); Dajem sve od sebe da pobijedim (KOMPO3); Veselim se takmičenju (KOMPO4); Uživam takmičeći se protiv drugih (KOMPO5); Na takmičenju napredujem i postajem bolji sportista (KOMPO6); Moj cilj je biti što bolji sportista (KOMPO7); Želim biti uspješan u sportu (KOMPO8); Naporno treniram da budem uspješan u sportu (KOMPO9); Najbolji test mojih sposobnosti je takmičenje protiv drugih (KOMP10); Veselim se

prilici da isprobam svoje vještine na takmičenju (KOMP11); Dajem sve od sebe kada se takmičim protiv suparnika (KOMP12) i Želim biti najbolji svaki put kada se takmičim (KOMP13).

Podskala *orijentacija na pobjedu* predstavljena je sljedećim česticama: Pobjeđivanje je važno (ORPOO1); Vrlo mi je važno postići više bodova (bolji rezultat) od protivnika (ORPOO2); Mrzim gubiti (ORPOO3); Zadovoljan sam jedino kada pobijedim (ORPOO4); Poraz me uznemirava (ORPOO5) i Najviše se zabavljam kada pobjeđujem (ORPOO6).

Podskala *orijentacija na cilj* predstavljena je sljedećim česticama: Kada se takmičim, želim ostvariti svoje lične ciljeve (ORCIO1); Najviše se trudim kada pokušavam postići svoje lične ciljeve (ORCIO2); Dajem sve od sebe da pobijedim kada imam tačno određeni cilj (ORCIO3); Na takmičenju mi je vrlo važno dati sve od sebe (ORCIO4); Na takmičenju mi je vrlo važno postići lične ciljeve (ORCIO5) i Najbolji način da procijenim svoje sposobnosti je da sebi postavim cilj i pokušam ga ostvariti (ORCIO6).

Ispitanici su imali zadatak da procijene stepen svog slaganja sa svakom od 25 navedenih tvrdnji u upitniku koristeći se Likertovom skalom od 5 stepeni (1-5). Brojevi označavaju: 1 – *uopće se ne slažem*, 2 – *djelimično se ne slažem*, 3 – *nisam siguran/na*, 4 – *djelimično se slažem* i 5 – *potpuno se slažem*.

Autori navode test-retest pouzdanost za podskale: .89 za kompetitivnost, .82 za orijentaciju na pobjedu i .73 za orijentaciju na cilj (Gill i Deeter 1988). U vrijeme kada su Gill i Deeter konstruisali svoj SOQ, 1988. godine, nije postojao instrument konstruiran specifično za sportske situacije koji bi mjerio takmičarske orijentacije vezane za postignuće u sportu i takmičenju, a takav instrument bio je potreban jer su sportske situacije posebno intenzivne i uključuju ekstremne vrijednosti stresa, napora, umora i ustrajnosti. Iako upitnik ispituje nivo takmičarskih orijentacija u sportu i takmičenju, on nije prilagođen samo sportistima, već i nesportistima koji ne učestvuju u organizovanim sportskim događajima, kao što je i namijenjen za ispitivanje nivoa takmičarskih orijentacija u takmičarskim, ali i netakmičarskim sportskim aktivnostima (Gill i Deeter 1988).

Upitnik o sportskoj orijentaciji (*Sport Orientation Questionnaire*, SOQ, Gill i Deeter 1988) preveden je sa engleskog jezika i jezički prilagođen učenicima mlađeg školskog uzrasta. Nakon što je Upitnik preveden i prilagođen, pregledan je od strane nastavnica razredne nastave koje su potvrdile da je jezički nivo Upitnika optimalno prilagođen učenicima.

Na čestice skale ispitanici su na satu tjelesnog i zdravstvenog odgoja odgovarali dobrovoljno i anonimno, što je svakako doprinijelo većoj iskrenosti ispitanika. Pri-

likom formulacije pitanja težilo se da ona budu jasna, razumljiva i nedvosmislena. Podjela prema kojoj su ispitanici razvrstani na sportiste i nesportiste sastojao se od sljedećih kriterija: trening u sklopu sportskog kluba, minimalna dužina treniranja od tri mjeseca te minimalno jedan trening sedmično.

2.3. Statistička obrada podataka

Podaci koji su dobijeni u ovom istraživanju obrađeni su pomoću statističkog programa STATISTICA 20.0. Za utvrđivanje razlika u odgovorima na postavljena pitanja između ispitanika sportista i nesportista korišten je neparametrijski Mann-Whitney U test za nezavisne uzorke.

3. REZULTATI

U **Tabeli 1** prikazane su razlike u varijablama za procjenu kompetitivnosti između ispitanika sportista i nesportista (Mann-Whitney U test), tj. nivo značajnosti razlika. Nivo statističke značajnosti postavljen je na nivou zaključivanja uz grešku ($p = 0.05$).

U **Tabeli 2** prikazane su razlike u varijablama za procjenu orijentacije na pobjedu između ispitanika sportista i nesportista (Mann - Whitney U test), tj. nivo značajnosti razlika. Nivo statističke značajnosti postavljen je na nivou zaključivanja uz grešku ($p = 0.05$).

U **Tabeli 3** prikazane su razlike u varijablama za procjenu orijentacije na cilj između ispitanika sportista i nesportista (Mann-Whitney U test), tj. nivo značajnosti razlika. Nivo statističke značajnosti postavljen je na nivou zaključivanja uz grešku ($p = 0.05$).

Tabela 1. Razlike u varijablama za procjenu kompetitivnosti između ispitanika sportista i nesportista (Mann-Whitney U test)

Variable	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2 tail.)	Mean Rank	Sum of Ranks	Grupa N
KOMPO1	28601,0	82557,0	-1,28	0,20	251,70	82557,00	1 (spo) = 328
					265,06	48771,00	2 (nsp) = 184
KOMPO2	29808,0	46828,0	0,45	0,65	257,62	84500,00	1 (spo) = 328
					254,50	46828,00	2 (nsp) = 184
KOMPO3	29724,5	46744,5	0,93	0,35	257,88	84583,50	1 (spo) = 328
					254,05	46744,50	2 (nsp) = 184
KOMPO4	29098,0	46118,0	-2,00	0,04*	259,79	85210,00	1 (spo) = 328
					250,64	46118,00	2 (nsp) = 184
KOMPO5	29988,5	83944,5	0,24	0,81	255,93	83944,50	1 (spo) = 328
					257,52	47383,50	2 (nsp) = 184
KOMPO6	29334,5	46354,5	-1,21	0,22	259,07	84973,50	1 (spo) = 328
					251,93	46354,50	2 (nsp) = 184
KOMPO7	29376,0	83332,0	-0,79	0,43	254,06	83332,00	1 (spo) = 328
					260,85	47996,00	2 (nsp) = 184
KOMPO8	29156,0	83112,0	-0,86	0,39	253,39	83112,00	1 (spo) = 328
					262,04	48216,00	2 (nsp) = 184
KOMPO9	28471,0	82427,0	-1,45	0,04*	265,77	82427,00	1 (spo) = 328
					251,30	48901,00	2 (nsp) = 184
KOMP10	29346,0	83302,0	-0,69	0,49	253,97	83302,00	1 (spo) = 328
					261,01	48026,00	2 (nsp) = 184
KOMP11	29743,5	83699,5	-0,71	0,48	255,18	83699,50	1 (spo) = 328
					258,85	47628,50	2 (nsp) = 184
KOMP12	29890,0	46910,0	-0,45	0,65	257,37	84418,00	1 (spo) = 328
					254,95	46910,00	2 (nsp) = 184
KOMP13	29243,0	46263,0	-1,28	0,20	259,34	85065,00	1 (spo) = 328
					251,43	46263,00	2 (nsp) = 184

Čestice označene sa * predstavljaju statistički značajnu razliku.

Tabela 2. Razlike u varijablama za procjenu orijentacije na pobjedu između ispitanika sportista i nesportista (Mann-Whitney U test)

Variable	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Mean Rank	Sum of Ranks	Grupa N
ORPOO1	28524,5	82480,5	-1,06	0,29	251,46	82480,50	1 (spo) = 328
					265,48	48847,50	2 (nsp) = 184
ORPOO2	29665,0	46685,0	-0,33	0,74	258,06	84643,00	1 (spo) = 328
					253,72	46685,00	2 (nsp) = 184
ORPOO3	28212,5	82168,5	-1,36	0,04*	250,51	82168,50	1 (spo) = 328
					267,17	49159,50	2 (nsp) = 184
ORPOO4	30028,5	83984,5	-0,10	0,92	256,05	83984,50	1 (spo) = 328
					257,30	47343,50	2 (nsp) = 184
ORPOO5	30036,0	83992,0	-0,10	0,92	256,07	83992,00	1 (spo) = 328
					257,26	47336,00	2 (nsp) = 184
ORPOO6	28636,0	82592,0	-0,99	0,32	251,80	82592,00	1 (spo) = 328
					264,87	48736,00	2 (nsp) = 184

Čestice označene sa * predstavljaju statistički značajnu razliku.

Tabela 3. Razlike u varijablama za procjenu orijentacije na cilj između ispitanika sportista i nesportista (Mann-Whitney U test)

Variable	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)	Mean Rank	Sum of Ranks	Grupa N
ORCIO1	29667,5	46687,5	-,51	0,61	258,05	84640,50	1 (spo) = 328
					253,74	46687,50	2 (nsp) = 184
ORCIO2	29939,5	83895,5	-,27	0,79	255,78	83895,50	1 (spo) = 328
					257,79	47432,50	2 (nsp) = 184
ORCIO3	28944,0	82900,0	-1,36	0,04*	263,20	82900,00	1 (spo) = 328
					252,74	48428,00	2 (nsp) = 184
ORCIO4	29971,0	46991,0	-,23	0,82	257,13	84337,00	1 (spo) = 328
					255,39	46991,00	2 (nsp) = 184
ORCIO5	29786,0	83742,0	-,40	0,69	255,31	83742,00	1 (spo) = 328
					258,62	47586,00	2 (nsp) = 184
ORCIO6	28900,0	82856,0	-1,41	0,03*	263,43	82856,00	1 (spo) = 328
					252,61	48472,00	2 (nsp) = 184

Čestice označene sa * predstavljaju statistički značajnu razliku.

4. RASPRAVA

Rezultati do kojih smo došli u ovom istraživanju pokazuju da sportisti u odnosu na nespportiste ostvaruju veći nivo na sve tri podskale, drugim riječima da su kompetitivniji, više orijentisani na pobjedu i više orijentisani na cilj. Iz rezultata čestica kod kojih postoje statistički značajne razlike može se vidjeti da se sportisti u odnosu na nespportiste vesele takmičenju i naporno treniraju da bi bili uspješni, ne vole gubiti, odnosno daju sve od sebe da pobijede, te postavljene ciljeve pokušavaju ostvariti.

Uspješnost u sportu često je uslovljena pozitivnim rezultatom, odnosno pobjeđivanjem u takmičenjima, ali i kompetitivnošću, kao glavnom sportsko-takmičarskom orijentacijom koja razlikuje sportiste i nespportiste (Gill i sar. 1996; Roychowdhury 2018). Navedeno potvrđuju i rezultati ovog istraživanja u kojem postoji statistički značajna razlika između sportista i nespportista upravo u kompetitivnosti: KOMPO4 - Veselim se takmičenju ($U = 29098$, $Z = -2.00$, $p = 0.04$) i KOMPO9 - Naporno treniram da budem uspješan u sportu. ($U = 28471$, $Z = -1.45$, $p = 0.04$).

Sportisti, kao takmičari u organizovanoj sportskoj priredbi pred publikom i navijačima, pobjedi daju veći značaj. Znaju da pobjeda donosi nagradu, reputaciju i pozitivnu povratnu informaciju. Pobjeda donosi zabavu, a poraz izaziva negativne emocije. Sportisti imaju iskustvo takmičenja, iskusili su poraz i pobjedu pred publikom, navijačima, roditeljima, trenerom i sudijama (Chirban 2010). Za djecu ovakvi uslovi doprinose pozitivizaciji pobjede i negativizaciji poraza, odnosno iskustvo pobjede pred publikom postaje više stimulirajuće, a iskustvo poraza više obeshrabrujuće. Sticanjem navedenih iskustva sportisti se više orijentišu na pobjedu od nespportista. U ovom istraživanju statistički značajnu razliku između ispitanika sportista i nespportista pokazuje čestica ORPOO3 - Mrzim gubiti ($U = 28212.5$, $Z = -1.36$, $p = 0.04$). Iako ostale razlike idu u korist ispitanika sportista one statistički nisu značajne.

Iako je značaj pobjede u takmičenju velik i nezamjenjiv, djeca sportisti i djeca nespportisti slažu se da pobjeda nije glavni faktor zadovoljstva takmičenjem. Učesnicima takmičenja, sporta općenito ili sportske igre s vršnjacima događaj u kome učestvuju ne predstavlja samo takmičarsku situaciju, već i priliku za druženje s vršnjacima, za zabavu, poboljšanje vještina pa stoga ne čudi što pobjeda nije jedini činilac zadovoljstva. Nespportisti nemaju iskustvo poraza u organizovanom sportsko-takmičarskom kontekstu pred publikom pa je moguće da iskustvo poraza u punoj kompetitivnoj veličini nisu doživjeli, što može biti opravdanje njihove niže orijentacije na pobjedu (Vansteenkiste i Deci 2003).

Djeca do 12 godina nemaju diferencirane koncepte truda i sposobnosti, što predstavlja svojevrсни odbrambeni mehanizam od poraza jer vjeruju kako veći trud znači i bolji rezultat, bez obzira na objektivne sposobnosti (Sterling 2009). Zbog toga su i djeca sportisti i djeca nesportisti više orijentisani na cilj, nego na pobjedu. Nažalost, u dječijem kompetitivnom sportu nerijetko se dešava da faktori poraza i pobjede, osim objektivnih sposobnosti i uloženog truda, uključuju varanje, kršenje pravila i sudijsku pristrasnost (Vansteenkiste i Deci 2003).

U podskali orijentaciji na cilj statistički značajne razlike između ispitanika sportista i nesportista pokazuju čestice: ORCIO3 - Dajem sve od sebe da pobijedim kada imam tačno određeni cilj ($U = 28944$, $Z = -1.36$, $p = 0.04$) i ORCIO6 - Najbolji način da procijenim svoje sposobnosti je da sebi postavim cilj i pokušam ga ostvariti ($U = 28900$, $Z = -1.41$, $p = 0.03$). Nepostojanje statistički značajnih razlika u ostalim česticama može se objasniti činjenicom da poboljšanje sposobnosti ne znači samo poboljšanje realizacije u takmičenju za sportiste, već i poboljšanje izvedbe u igri za nesportiste. Koncept ličnih standarda može se lako prenijeti i na druge aspekte dječijih života koji ne moraju obavezno biti vezani za sport, npr. igra, školski predmeti, školski uspjeh, izvedba pojedinog motoričkog gibanja na satu tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Transferom takvih situacija u specifično sportske situacije, djeca nesportisti dobila su približno istu količinu iskustva na osnovu čega su mogli razviti orijentaciju na cilj, što je kompatibilno sa istraživanjima (Vansteenkiste i Deci 2003).

Dobijene razlike u stavovima prema takmičenju između sportista i nesportista mogu biti opravdane činjenicom da sportisti imaju iskustvo organizovane takmičarske situacije i često se nalaze u ulozi takmičara. Sportisti učestvuju na treninzima i takmičenjima i zahvaljujući tom učešću imaju više iskustva u takmičarskom sportu i sportu uopće. Količina iskustva utiče na formiranje takmičarskih orijentacija, a nesportisti su zakinuti za takmičarsko iskustvo pa ne čudi što postižu manji nivo takmičarskih orijentacija. Na takmičenju i treningu, bez obzira na objektivni ishod, sportisti dobijaju povratne informacije o svojoj realizaciji, ocjenu trenera koja takmičenje čini svojevrsnim testom, odnosno pokazateljem eventualnog poboljšanja realizacije i sposobnosti.

Motivacija za takmičenjem zavisi od subjektivne takmičarske situacije, kako je definišu Martens et al. (1990), ali kod djece se lako utiče na subjektivnu takmičarsku situaciju zbog njihovog kognitivnog i ostalog razvoja. Kao što smo vidjeli, djeca sportisti mrže gubiti. Roditelji i treneri utiču na njihovu percepciju takmičenja. Stavljajući naglasak na rezultat, poboljšanje sposobnosti, izvođenje ili zabavu, roditelji i treneri takmičenje mogu pretvoriti u frustrirajući, stresni događaj kojem djeca prisustvuju

kako bi udovoljili autoritetu ili pak u zabavnu igru u kojoj djeca učestvuju isključivo zbog intrinzičnih motiva i u kojoj mogu iskusiti pobjedu, naučiti podnijeti poraz, poboljšati svoje vještine, zabaviti se s prijateljima i upoznati nove.

Imajući u vidu činjenicu da se ne radi o odraslima u malom (Coakley i Donnelly, 2009), već o djeci sa specifičnim karakteristikama, takmičenje bi trebalo biti metodički prilagođeno, a naglasak bi trebao biti na njihovom razvoju i izgradnji samopouzdanja (orijentacija na cilj), a ne na pobjedi pod svaku cijenu (orijentacija na pobjedu).

5. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je utvrđivanje razlika u sportsko-takmičarskoj orijentaciji kod učenika mlađeg školskog uzrasta sportista i nesportista. Rezultati pokazuju da postoje statistički značajne razlike između učenika sportista i nesportista u pet primijenjenih varijabli. Rezultati do kojih se došlo u ovom istraživanju dali su važnu praktičnu informaciju prije svega za nastavnike razredne nastave, kineziologe, a kasnije i za ostale koji rade u edukaciji i koji bi se trebali orijentisati na poticanje usmjerenosti na zadatak kod svojih učenika kroz primjerene strategije i upute. Takva orijentacija ima važnu ulogu u maksimalnoj angažovanosti učenika za učestvovanje u sportskim aktivnostima koje mu pruža škola, a izvan škole kroz razna takmičenja. Učenici koji su slabo motivisani ili potpuno nemotivisani za nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja moraju svakom nastavniku predstavljati izazov. Treba im pristupiti na pravi način, treba im pomoći da shvate ciljeve i zadatke tjelesnog i zdravstvenog odgoja, dobiti tjelesnog vježbanja i takmičarskog sporta. Učenici sportisti, pogotovo uspješni sportisti, pod uticajem sportskih idola eksponiranih u medijima i samih roditelja, često bavljenje sportom ne gledaju samo kao rekreativnu mogućnost, već kao i eventualnu profesionalnu karijeru koja postavlja nezaobilazan uslov – uspješnost u sportu. Uspješnost u sportu je često uslovljena pozitivnim ishodom, odnosno pobjeđivanjem u takmičenjima, ali i kompetitivnošću, kao glavnom sportskom takmičarskom orijentacijom koja razlikuje sportiste i nesportiste.

6. LITERATURA

1. Cetinić, Jelena, Saša Vuk (2007), "Ciljna orijentacija u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture", u: V. Findak (ur.), *Zbornik radova 16. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske "Antropološke, metodičke, metodološke i stručne pretpostavke rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije"*, Poreč 2007, Hrvatski kineziološki savez, Zagreb str. 82-88.
2. Chirban, Sharon A. (2010), "Psychology of the Young Athlete", u: Lyle, J., M. D. Micheli (ur.), *Encyclopedia of Sports Medicine*, SAGE knowledge, London
3. Coakley, Jay, Peter Donnelly (2009), *Sports in Society: Issues and Controversies*, McGraw-Hill Ryerson, Toronto
4. Duda, Joan L. (1988), "The relationship between goal perspectives, persistence and behavioral intensity among male and female recreational sport participants", *Leisure Sciences*, 11 (2), str. 95-106.
5. Duda, Joan L. (1989a), "Goal perspectives, participation and persistence in sport", *International Journal of Sport Psychology*, 20 (1), str. 42-56.
6. Duda, Joan L. (1989b), "Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes", *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11 (3), str. 318-325.
7. Gill, Diane L., Thomas E. Deeter (1988), "Development of the Sport Orientation Questionnaire", *Research Quarterly*, 59(3), str. 191-202.
8. Diane L., Lavon Williams, Deborah A. Dowd, Christina M. Beaudoin, Jeffrey Martin (1996), "Competitive orientations and motives of adult sport and exercise participants", *Journal of Sport Behavior*, 19, str. 307-318.
9. Harris, Paul B., John M. Houston (2010), "A reliability analysis of the revised competitiveness index", *Psychological Reports*, 106(3), str. 870-874.
10. Jagacinski, Carolyn M., Joan L. Duda (2001), "A Comparative Analysis of Contemporary Achievement Goal Orientation Measures", *Educational and Psychological Measurement*, 61 (6), str. 1013-1039.
11. LeBlanc, Janet, Louise Dickson (1996), *Straight Talk About Children And Sport: Advice For Parents, Coaches, and Teachers*, Coaching Association of Canada, Ontario
12. Martens, Rainer, Robin S. Vealey, Damon Burton (1990) *Competitive Anxiety in Sport*. IL: Human Kinetics, Champaign

13. Newton, Maria, Joan L. Duda (1993), "Elite Adolescent Athletes' Achievement Goals and Beliefs Concerning Success in Tennis", *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, str. 437-448.
14. Ostrov, Jamie M., Richard A. Weinberg (2005), "Sports/Athletics, Children and", u: Fisher, C. B., Lerner, R. M. (ur.), *Encyclopedia of Applied Developmental Science*, SAGE knowledge, London
15. Roychowdhury, Dev (2018), "Functional Significance of Participation Motivation on Physical Activity Involvement", *Psychological Thought*, 11(1), str. 9–17. <https://doi.org/10.5964/psyc.v11i1.255>
16. Shivetts, Michael S. (2006), *The effects of an individual goal-setting intervention on goal orientation, self-confidence, and driving accuracy in average golfers: a quantitative design*, Electronic Theses and Dissertations, GA: Georgia Southern University, Statesboro; <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1099&context=etd> (11. 1. 2020.)
17. L. K. (2009). "Play as Competition", Psychology of. u: Carlisle, R. P. (ur.), *Encyclopedia of Play in Today's Society*, SAGE knowledge, London
18. Vansteenkiste, Maarten, Edward L. Deci (2003), "Competitively Contingent Rewards and Intrinsic Motivation: Can Losers Remain Motivated?", *Motivation and Emotion*, 27(4), str. 273-299.
19. Weinberg, Robert S., Daniel Gould (2003), *Foundations of Sport and Exercise Psychology*, IL: Human Kinetics, Champaign
20. White, Sally A., Joan L. Duda (1992), "Goal Orientations and Beliefs About the Causes of Sport Success Among Elite Skiers". *The Sport Psychologist*, 6, str. 334-343.
21. White, Sally A., Joan L. Duda (1994), "The relationship of gender, level of sport involvement, and participation motivation to task and ego orientation", *International Journal of Sport Psychology*, 25(1), str. 4-18.

ANALYSIS OF DIFFERENCES IN SPORTS COMPETITION ORIENTATION BETWEEN SPORTS AND NON-SPORTS PUPILS

Summary:

Sport, or sports, is a very important factor in personality formation. Success in sports is often conditioned by a positive outcome, that is, by winning competitions, but also by competitiveness, as the main sporting competition orientation that distinguishes athletes and non-athletes. This research was conducted to identify differences in sports-orientation among younger students of athletes and non-athletes. The research was conducted in seven Tuzla elementary schools. The population from which the sample of 512 respondents was selected was defined as the population of fourth- and fifth-grade students, both sexes, aged 9.4 years. Two sub-samples were formed from the population thus defined. A sub-sample of 328 respondents involved in a particular sport activity (sports games, karate, gymnastics, swimming, tennis, etc., 2-3 training sessions per week), group - athletes. A sub-sample of 184 respondents who do not engage in any sports activity at all, the group - non-athletes. The Sport Orientation Questionnaire (SOQ; Gill and Deeter, 1988) was used as an instrument. The non-parametric Mann - Whitney U test for independent samples was used to determine differences in the answers to the questions asked between the athletes and non-athletes. The results obtained in this study show that athletes score higher on all three subscales than non-athletes, in other words more competitive, more win-oriented and more goal-oriented. From the results of particles with statistically significant differences, it can be seen that athletes are looking forward to competing with athletes ($p = 0.04$) and training hard to be successful ($p = 0.04$), do not like to lose ($p = 0.04$), or give trying their best to win ($p = 0.04$) and trying to achieve these goals ($p = 0.03$). This has provided us with important practical information, first of all for classroom teachers, kinesiologists, and later for others working in education, who should be oriented towards encouraging task-orientedness in their students through appropriate strategies and instructions. Such an orientation plays an important role in maximizing student involvement in participating in sporting activities provided by the school and outside the school through various competitions.

Key words: school; lower grades; competition; survey

Adresa autora

Authors' address

Dževad Džibrić, Amela Smajlović, Amer Hodžić, Tarik Ljubović,

Dragiša Jovanović, Erko Solaković

Univerzitet u Tuzli, Fakultet za tjelesni odgoj i sport

dzevad.dzibric@untz.ba; amelaa_500@hotmail.com; amerhodzicsa@gmail.com;
tarik.ljubovic1@gmail.com; srdjanluka@gmail.com; erkosolakovic@gmail.com.